

HET OUDE VERBOND EN HET NIEUWE TESTAMENT

De dynamiek van het verbond van *b'rith* tot *diathēkē*

Dr. R. D. Anderson, laatst aangepast 28 april 2013

De leer van het verbond / testament is centraal voor het goed verstaan van Gods heilsgeschiedenis, die uitmondt in de vleeswording, dood, en opstanding van zijn Zoon, onze Here Jezus Christus. Het is ook van belang om de relatie tussen het oude en nieuwe testament te begrijpen. Ik hoop dat het volgende artikel deze dingen enigszins verduidelijkt en onze lof tot God om zijn genadig optreden met zondige mensen verrijkt. Ik benader het onderwerp vanuit de geschiedenis. De manier waarop Gods relatie met zijn volk uitgedrukt wordt in verbondsterminologie wordt getraceerd door de bijbelse geschiedenis heen.

Het verbond met Abraham: Gods beloften bekrachtigd met een eedritueel

Gods genadige relatie met gevallen mensen is begonnen in het paradijs als Hij Adam en Eva tot zich riep. Toch is het pas bij de roeping van Abraham dat wij God deze heilsrelatie zien bekrachtigen in de vorm van een “verbond”. Dit “verbond” dat God met Abraham gesloten heeft wordt door heel de Schrift als van fundamenteel betekenis beschouwd. In Genesis 15 lezen wij hoe God tot Abraham in een visioen kwam. Abraham kampte toen met twijfels over hoe God zijn al eerder gedane belofte van een groot nageslacht zou waarmaken. Abraham stond al in een relatie tot God. God had hem uit de heidense stad Ur geroepen en hem naar het land Kanaän geleid. Deze relatie met God bestond uit vertrouwen, bevestigd door de offers, die hij in het nieuwe land aan God bracht. Net zoals bij de heidense godsdienst, wist Abraham dat Gods toorn tegen zijn zonden door offers gesust moest worden. God ging dus niet voor het eerst een relatie met Abraham aan toen Hij in Genesis 15 bij hem kwam. Het was ook niet voor het eerst dat Hij beloften aan Abraham gaf. Abraham had de belofte van een groot nageslacht dat het land, waarin hij vertoefde, zou erven al eerder gekregen. Hij bezat ook de belofte, dat alle naties *in hem* (dat is, in zijn “zaad”) gezegend zouden worden (Gen. 12:3). Toen God opnieuw tot hem kwam in het visioen was het om deze beloften te *bevestigen* door middel van een eedritueel.

In dit ritueel, letterlijk omschreven als het “snijden van een verbond,” zien wij een oude praktijk. Twee partijen bekrachtigen beloften aan elkaar door een eed, snijden dieren in tweeën en lopen tussen de twee delen om de beloften te verzegelen. Het lopen tussen delen van een dood dier symboliseert de dood van degene die zijn belofte niet nakomt.¹ God, die geroepen wordt als getuige van de eed, wordt daardoor gevraagd om de schender van de belofte te doden. Zo’n eed-ritueel (= verbond), waar God geroepen werd als getuige van de eed, wordt ook omschreven in Jeremia 34:17-20. God dreigt om het doodvonnis, weerspiegeld in de dode dieren, uit te voeren tegen de belofte-schenders.²

Jer. 34:17-20. *Daarom – dit zegt de HEER: Omdat jullie niet naar mij hebben geluisterd, je volksgenoten niet de vrijheid hebben geschonken, geef ik het zwaard, de honger en de pest de vrijheid om jullie te treffen. Ik maak jullie tot een afschrikwekkend voorbeeld voor alle koninkrijken op aarde.* ¹⁸ *Ik zal allen die een stierkalf in tweeën hebben gehakt en tussen de stukken door zijn gelopen, maar die toch de regels van mijn verbond hebben overtreden en zich niet aan de overeenkomst hebben gehouden die ze ten overstaan van mij hebben gesloten, in het lot van dat kalf laten delen.* ¹⁹ *De leiders van Juda en Jeruzalem, de hovelingen, de priesters en de rest van de bevolking, allen die tussen de stukken door zijn gelopen,* ²⁰ *lever ik uit aan hun vijanden, die hun naar het leven staan. Hun lijken zullen ten prooi vallen aan roofvogels en wilde dieren.*

Het is van belang dat wij zien dat het verbondsritueel, waarmee God tot Abraham komt in Genesis 15, slechts door één partij afgehandeld wordt. God is de enige die beloften maakt en daarom is het God alleen die, in de vorm van een rokende oven met een vurige fakkel, tussen de delen van de dieren loopt. Dit wil

¹ Zie het citaat uit Jeremia hieronder. Er was ook een soortgelijk ritueel onder de Babyloniërs, zie Leon Morris, “Covenant” in *The Apostolic Preaching of the Cross* (derde ed., Grand Rapids: W. B. Eerdmans, 1965) 69. De terminologie van het ‘snijden’ van een verbond en het gebruik van ‘gesneden’ dieren was vaak voorkomend in oude wereld, zie M. Weinfeld, בְּרִית, *Theological Dictionary of the Old Testament*, ed. G. J. Botterweck en H. Ringgren, transl. J. T. Willis (Grand Rapids: Eerdmans, revised ed. 1977) 259.

² Een verbond is hier een belofte of beloften die formeel verzegeld worden door een eed. Het verbond tussen David en Jonathan (verg. 1 Sam. 18:3; 20:8; 23:18) werd ook door een eed gekenmerkt (2 Sam. 21:7) evenals dat tussen Jakob en Laban (Gen. 31:43-55) waar beide partijen een eed afleggen. Vergelijk ook het verbond tussen Sedekia en de Babylonische koning (Ezech. 17:11-21).

echter niet zeggen dat de beloften zonder voorwaarde waren. Genesis 18:17-19 (verg. Gen. 17:1) maakt duidelijk dat trouwe gehoorzaamheid van Abraham en zijn nageslacht geëist werd om deze verbondsbelofte te laten gelden. En enkele jaren na het verbondsritueel voegde God een belangrijk symbolische voorwaarde om deze verbondsrelatie in stand te houden, namelijk, de besnijdenis. De besnijdenis moest een teken van deze bijzondere relatie met God worden, de God die bijzondere beloften aan het zaad van Abraham verzegeld had.

samenvattend:

- ➔ het verbond is een belofte bekrachtigd door een eedritueel
- ➔ God geeft Abraham een belofte (niet andersom)
- ➔ deze belofte heeft een voorwaarde: de gehoorzaamheid van het geloof

Het verbond door Mozes bemiddeld: Gods verzoening door de vervangende straf op het offerdier

Exodus 24 omschrijft een verbondsceremonie die andere accenten legt dan het verbondsritueel met Abraham uit Genesis 15. Het verschil tussen de twee Schriftpassages komt het meest duidelijk naar voren in het verschil in betekenis van de dood van het dier. Bij Abraham is het dode dier een voorstelling van de straf op degene die zijn belofte niet nakomt. Bij Mozes is het dode dier, dat op het altaar gezet wordt, een voorstelling van verzoening door vervangende straf op de overtredingen van de verbondsvoorwaarden.

In Exodus 24 lezen wij dat Mozes de details van Gods wet, die hij van God op de berg ontvangen had, vertelt aan het volk. Vervolgens aanvaardt het volk deze wetten. Het hoofdstuk vervolgt met een omschrijving van de eredienst, die de volgende morgen gehouden werd:

Exod. 24:4-8. ⁴ Hierna schreef Mozes alles op wat de HEER had gezegd. De volgende morgen bouwde hij aan de voet van de berg een altaar en richtte hij twaalf gedenkstenen op, voor elk van de twaalf stammen van Israël één. ⁵ Hij droeg een aantal jonge Israëlieten op om de HEER brandoffers te brengen en stieren te slachten voor een vredeoffer. ⁶ Mozes nam de helft van het bloed en deed dat in schalen, de andere helft goot hij tegen het altaar. ⁷ Vervolgens nam hij het boek van het verbond en las dit aan het volk voor, en zij zeiden: 'Alles wat de HEER gezegd heeft zullen we ter harte nemen.' ⁸ Toen nam Mozes het bloed en besprenkelde daarmee het volk. 'Met dit bloed,' zei hij, 'wordt het verbond bekrachtigd dat de HEER met u heeft gesloten door u al deze geboden te geven.' (hierna volgt een omschrijving van de daaropvolgende offermaaltijd)

Een altaar uit (ongehouwen) steen

Wij mogen vragen wat de betekenis van dit bijzondere bloed-ritueel mag zijn, en welke relatie dit heeft met het idee van verbond. De woorden van vers 8 zouden later door de Here Jezus Christus gebruikt worden toen Hij het Avondmaal instelde. In zijn toepassing van deze woorden kunnen wij ook zijn interpretatie zien.

Matt. 26:28. *Dit is mijn bloed, het bloed van het verbond, dat voor velen wordt vergoten tot vergeving van zonden.*

Het is duidelijk dat Jezus het bloed van het verbond als verzoenend beschouwde, dat wil zeggen, een plaatsvervangende straf voor de zonden, die tegen God gepleegd zijn. Het lijkt erop dat de apostel Petrus dezelfde interpretatie aangehangen heeft, want de woorden over het besprenkelen met bloed in het volgende citaat verwijzen waarschijnlijk naar Exodus 24.

1 Petr. 1:1-2. *Van Petrus, apostel van Jezus Christus. Aan de uitverkorenen ... door God, de Vader, voorbestemd om, geheiligd door de Geest, gehoorzaam te zijn aan Jezus Christus en met zijn bloed besprenkeld te worden.*

Het mag duidelijk zijn dat het bloed van de offerdieren in Exodus 24 een andere functie heeft dan dat van de dieren, die in Genesis 15 in tweeën gesneden waren. Wij mogen eraan toevoegen dat de dieren die betrokken

bij het eedritueel (verbond) waren niet op een altaar geofferd werden. In Exodus 24 wordt het *offer*ritueel benadrukt door de besprenkeling van het bloed over het volk. Gods werk om zijn volk te reinigen en zo het verbond te verzegelen staat voorop, samen met de vrijwillige en dankbare gehoorzaamheid van het volk. Deze twee elementen waren ook bij het verbond met Abraham aanwezig, namelijk, in Genesis 15:6 toen God Abrahams geloof tot gerechtigheid *rekende* (zie Paulus' uitleg van dit vers in Rom. 4:1-8), en in Genesis 18:17-19 waar verwezen wordt naar de geëiste gehoorzaamheid.

Het is van belang om te zien dat, ondanks de afgelegde belofte van het volk, het verbond van Exodus 24 het verbond is dat de Here met zijn volk sluit (v.8) en niet andersom.

De feitelijke beloften van de Here zijn in Exodus 24 niet uitgewerkt. Aangezien verlossing uit de slavernij van Egypte deel uitmaakte van de verbondsbelofte, die aan Abraham en zijn zaad gegeven was (Gen. 15) evenals ook de belofte van het land en een groot nageslacht, mogen wij in de hele context van deze eredienst een verwijzing zien naar de voortzetting van deze verbondsbeloften (verg. Deut. 1:8). De essentie is, natuurlijk, de belofte dat God echt een God wil zijn voor het volk Israël (Gen. 17:7, verg. Exod. 19:5-6; Lev. 26:9-12), dat wil zeggen, om het volk te beschermen in het land en het te zegenen wanneer de verbondsvoorwaarden nagekomen worden. Het offerritueel wordt door Jezus naar voren gebracht, vooral in het element van vergeving van zonden (verg. Matt. 26:28), dat onmisbaar is voor het onderhouden van een relatie met een heilige God.

Elk oudtestamentische offerdienst is zodanig een soort herbevestiging van het verbondsritueel. Het verbond wordt bevestigd doordat God zijn bereidheid laat zien om zijn volk te reinigen van hun zonden door het bloed van bokken en kalveren. Dit wordt met zoveel woorden door God gezegd in Psalm 50:5:

Breng mijn getrouwen vóór mij, die zich met offers aan mij verbinden [let. 'het verbond sluiten'].

Het wordt nogmaals benadrukt door de apostel Paulus in Romeinen 11:26-27 (op basis van Jes. 59:20-21).

²⁶Dan zal heel Israël worden gered, zoals ook geschreven staat: 'De redder zal uit Sion komen, en wentelt dan de schuld af van Jakobs nageslacht. ²⁷Dit is mijn verbond met hen, wanneer ik hun zonden wegneem.'

Wij kunnen ook merken dat gewone verbondsrituelen tussen mensen vaak uitliepen op een offer aan God (of de goden) en een daarbij behorende offermaaltijd (verg. Gen. 31:43-54 [Jakob en Laban] en Exod. 34:15 [die verbondsrituelen verbiedt met ongelovigen omdat deze rituelen offers aan hun goden noodzaakt]). Bij een gewone verbondssluiting tussen mensen werd God erbij geroepen als getuige van de eed, die in zijn naam afgelegd werd. De relatie met God werd daarom bevestigd in het offer en de vredemaaltijd, die daarop volgde. Deze offermaaltijd bevestigde de verbondsrelatie tussen God en de partijen van het menselijke verbond dat gesloten werd.

samenvattend:

- ➔ door de zonde houdt Gods volk zich niet aan de voorwaarde van geloofsgehoorzaamheid
- ➔ het verbond wordt steeds bevestigd door offers met bloed om de vergeving voor zonde

Gods relatie met zijn volk afgebeeld als een huwelijksverbond

Veel van de profeten hebben deze verbondsrelatie van God met zijn volk afgebeeld als een huwelijksverbond. Het is duidelijk dat in de tijd van het Oude Testament een huwelijk beschouwd werd als een soort verbond, zoals Maleachi 2:14 laat zien waar letterlijk gesproken wordt van de "vrouw van uw verbond" (verg. Ezech. 16:8). Bij het aangaan van een huwelijk leggen man en vrouw openbare geloften van hun trouw aan elkaar af. Dit beeld van een huwelijk wordt daarom door de profeten gebruikt om Israël te beschuldigen van overspel wanneer zij andere goden dient (verg. Hos. 1-3). Het huwelijksbeeld wordt ook vaak aangepast aan de situatie van het verdeelde koninkrijk. Jahwe wordt dan voorgesteld als de man die twee zusters, Israël en Juda, heeft getrouwd. Beide zusters hebben echter overspel gepleegd. Daarom worden de wetten rond echtscheiding op hen toegepast. Als de Here Israël, en daarna ook Juda, in ballingschap zendt, wordt deze 'wegzending' als een echtscheiding gezien (verg. Jer. 2:2, 20; 3:1 vv.; Ezech. 16; 23; Jes.

<p>Gelofte: <i>belofte afgelegd met een eed (d.w.z. door het zweren in Gods naam.</i></p> <p>Verbond: <i>belofte afgelegd met een eed, die benadrukt wordt door een eedritueel.</i></p>

50:1). Als de ballingen uit Juda geroepen worden om terug te keren wordt dit voorgesteld als een herstel van de huwelijksrelatie (verg. Jes. 54:5-8; 62:4-5).

Het is duidelijk dat dit beeld gebruikt wordt met betrekking tot de relatie tussen God en zijn volk en daarom met betrekking tot dat specifieke verbond, dat hier besproken wordt. Toch wordt de verbinding tussen het huwelijksbeeld en dit verbond met Abraham, dat onder Mozes bevestigd werd, nooit specifiek gelegd. Dit punt is van belang wanneer wij nadenken over hoe het Nieuwe Testament over het “verbond” of “testament” spreekt. Want, hoewel het Nieuwe Testament ook het beeld van een huwelijk gebruikt om de relatie tussen Jezus Christus en zijn gemeente te omschrijven (zie Efez. 5:22-32 en Openb. 21, met Jes. 54 als achtergrond), maakt het nergens een specifieke verbinding tussen dit beeld en het begrip “verbond” of “testament”.³ Het beeld van het verbond als een huwelijk wordt losgelaten en een ander beeld om deze relatie tussen God en zijn volk te kenmerken wordt gekozen. Dit brengt ons tot een bespreking van de begripsverwarring tussen ‘verbond’ en ‘testament’. Zoals wij zullen zien, is het Nieuwe Testament, in feite, zeer beïnvloed door de Septuagintvertaling.

Verbond of testament?

Door Gods beschikking is de Bijbelvertaling in gebruik in de tijd van Jezus en de apostelen van grote invloed geweest voor het begrip “verbond.” Deze vertaling, de Septuagint, heeft namelijk het Hebreeuws woord voor “verbond” altijd vertaald met het Griekse woord voor “testament.”⁴ Op het eerste gezicht lijkt dit betrekkelijk vreemd, aangezien bijbelse Hebreeuws het woord voor “verbond” niet gebruikt voor testamentaire contracten. Een testament is, uiteraard, een specifiek soort contract waardoor de bezittingen van iemand beloofd worden aan een ander (of aan anderen) op een bepaalde datum (meestal de dood van de erflater). Er is, natuurlijk, geen reden waarom een testament niet met een eedritueel (d.w.z. ‘verbond’) verzegeld kon worden. Er is echter geen bewijs voor deze praktijk. Het zou al te gemakkelijk zijn om eenvoudig te stellen dat de vertalers een vertaalfout hebben gemaakt. Het verschil tussen een verbond (eedritueel) en een testament is zo groot dat wij moeten stellen dat deze vertaalslag met opzet is gemaakt. Hoewel zekerheid niet mogelijk is, is er een aantal overwegingen, dat de vertalers mogelijk geleid heeft om op deze manier het belangrijk begrip ‘verbond’ te accentueren. De vertalers lijken hierdoor het element van de belofte in Gods verbond te hebben willen benadrukken. Mogelijk werden zij ook beïnvloed door het feit dat Gods relatie met zijn volk soms gekenmerkt wordt als die tussen een vader en zoon (bijv. Exod. 4:22-23; Deut. 14:1; 32:5-6; Hos. 11:1).⁵ Strikt genomen is het woord “testament,” zoals toegepast op het verbond met Abraham en de verdere uitwerking ervan in het Oude Testament, een aanduiding van een contractuele belofte (d.w.z., in oudtestamentische termen, een belofte bekrachtigd door een eedritueel) om bepaalde bezittingen of voordelen uit te reiken aan de beneficiant op een bepaalde tijd. Een “testament” hoeft niet te impliceren dat de uitreiking van het beloofde slechts geschiedt als de erflater dood is, zoals Galaten 4:1-2 en Jezus’ vergelijking van de verloren zoon (Luk. 15:11-12) duidelijk maken.

<p>Septuagint: Een vertaling van het Oude Testament uit het Hebreeuws naar het Grieks. Deze vertaling werd gemaakt rond de derde eeuw vóór Christus en was in algemeen gebruik onder de joden in de tijd van het Nieuwe Testament. “Septuagint” betekent “70” en werd gebruikt omdat het verhaal zich voordeed dat er 70 vertalers van de Pentateuch (de eerste vijf Bijbelboeken) waren geweest.</p>
--

Deze Griekse vertaling van het woord “verbond” (d.w.z. een belofte verzegeld met een eedritueel) in de specifieke zin van “testament” heeft vergaande consequenties voor de manier waarop Jezus en de apostelen spreken over Gods verbond, of beter, “testament,” met zijn volk en ook over het beloofde “*nieuw verbond* /

³ De Evangelien laten zien dat zowel Johannes de dooper als Jezus zelf gesproken hebben over Jezus als “bruidegom.” Het is echter niet duidelijk dat dit beeld gebruikt wordt om de relatie tussen Jezus en zijn gemeente af te beelden, verg. Joh. 3:29; Matt. 9:15; Mark 2:19-20; Luk. 5:34-35. Sterker nog, wanneer Jezus dit beeld gebruikt worden zijn discipelen afgebeeld als bruiloftsgasten. Later heeft Jezus dit beeld als gelijkenis gebruikt, maar zelfs hier is het niet het punt van het beeld om de relatie met zijn gemeente aan te duiden, Matt. 25:1-13.

⁴ Zie Gottfried Quell en Johannes Behm, “*diathēkē*” (*Theological Dictionary of the New Testament*, ed. G. Kittel et al, transl. G. W. Bromiley [Grand Rapids: Eerdmans, 1964] 2.107) waar slechts vier uitzonderingen genoteerd worden, waarvan twee het resultaat van een andere Hebreeuwse tekst zijn. De vertalers hebben dus gekozen voor wat wij kunnen noemen een literalistisch concordante vertaling van het Hebreeuws woord voor “verbond” (*b^rrith*). Met andere woorden, deze vertaling werd te pas en te onpas gebruikt. Om deze reden vinden wij het woord “testament” (*diathēkē*) gebruikt zelfs in passages die een contract tussen twee partijen omschrijven, zoals dat tussen Jakob en Laban in Gen. 31 of een huwelijksverbond, bijv. Mal. 2:14. Strikt genomen heeft zo'n contract niets te maken met een “testament” en het woord *b^rrith* (verbond) had vertaald moeten worden met een woord zoals *sunthēkē*, zoals latere Joodse vertalers wel deden.

⁵ Een andere mogelijkheid doet zich voor, namelijk dat de vertalers met het woord “testament” gebruiken met het oog op het eedritueel van geslachte dieren. Zoals boven uitgelegd, spiegelde deze dieren de dood van degene(n) die zijn(hun) zojuist gemaakte belofte zou schenden. In dit licht maak je een soort testament op wanneer je een “verbond” aangaat.

testament.” Het Nieuwe Testament volgt doorgaand de Septuagint in het gebruik van het woord “testament” in plaats van “verbond.”

Dit gebruik heeft vele nieuwtestamentische uitleggers, die het Hebreeuws woord voor “verbond” (*b’rith*) interpreteren als “contract” of “verbond,” in verlegenheid gebracht. Het is daarom populair geworden om het Griekse woord voor “testament” (*diathēkē*) te interpreteren in de brede zin van “contract,” ondanks alle tegengesteld bewijs.⁶ Het Nieuwe Testament, dat de dood van de erflater (Hebr. 9) en de terminologie van erfenis (verg. Gal. 3:15-18) benadrukt, heeft het woord *diathēkē* ondubbelzinnig gebruikt in zijn normale betekenis, d.w.z. als “testament.” Het opvatten van dit woord in een andere betekenis kan niet overtuigen, hoewel velen hiervoor gezwikt zijn. En daarom gebruiken vele vertalingen van het Nieuwe Testament het woord “verbond” om het Griekse “testament” te vertalen. Dit, echter, leidt vaak tot aanzienlijke verwarring. Een goed voorbeeld is Hebr. 9:15-18 waar de schrijver het woord “testament” gebruikt, maar waar vertalers datzelfde woord soms met “verbond” en soms met “testament” vertalen. Als wij deze passage lezen met het begrip testament voor ogen zien wij hoe duidelijk de schrijver spreekt:

¹⁵ Zo is hij dan bemiddelaar van een nieuw testament; hij is immers gestorven om ons te verlossen van de overtredingen tegen het eerste testament. Nu kunnen allen die geroepen zijn het beloofde eeuwige erfdeel ontvangen. ¹⁶ Bij een testament is het noodzakelijk dat de dood van de erflater wordt vastgesteld. ¹⁷ Een testament is immers pas geldig na overlijden, het heeft geen rechtskracht wanneer de erflater nog leeft. ¹⁸ Daarom is ook het eerste testament niet zonder bloed ingewijd.

samenvattend:

- ➔ elke keer dat je het woord ‘verbond’ in de vertaling van het Nieuwe Testament tegenkomt, moet je eigenlijk het woord ‘testament’ lezen.

De belofte van een *nieuw* testament

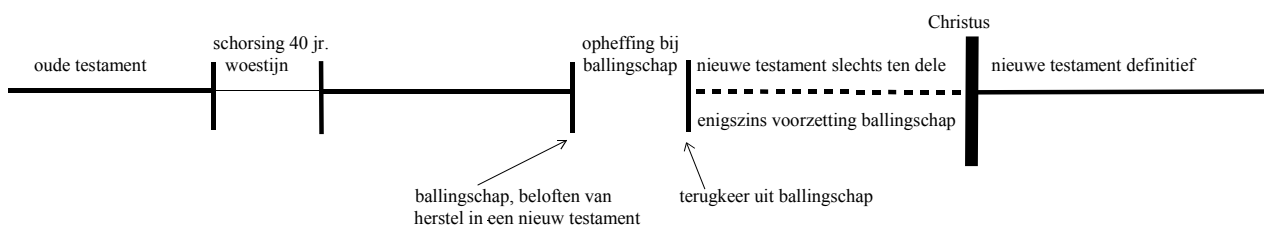
Het was de komst van de ballingschap die een einde aan het “oude” testament gemaakt heeft. Het volk had het verbond gebroken door zijn vertrouwen niet op de Here te stellen en Hem te volgen (Lev. 26:15; Deut. 31:16, 20). De Here heeft daarom zijn volk verlaten en het uit het beloofde land geworpen. Het volk had zich niet gehouden aan de verbondsvoorwaarden. Daarom kon het niet meer rekenen op de verbondsbeloften. Het heeft daarom de verbondsvloek geogst zoals aangegeven in Leviticus 26:14-45 en Deuteronomium 27 en 28 (zie in het bijzonder Deut. 28:64-65). En toch wilde de Here zijn eed / verbond om een zaad voor Abraham te bewaren niet breken (verg. Lev. 26:44; Richt. 2:1; Rom. 3:3). De lijn van Abraham zou niet geheel verdelgd worden door de ballingschap. In die tijd heeft de Here ook beloofd dat Hij een nieuw verbond / testament met zijn volk zou maken. In dit nieuwe ‘testament’ (Jer. 31:31-34; Hebr. 8:8-13) zou zijn wet niet alleen op stenen tafels geschreven zijn, maar op de harten (zoals de bedoeling in het oude testament was, verg. Deut. 30:6). Dit testament zou eeuwig zijn, dat wil zeggen, niet langer een testament dat door ongeloof gebroken zou worden (verg. Jer. 32:40; 50:5; Jes. 54:9-10; 55:3 etc.).

Bij de terugkeer van een restant van het volk na de ballingschap zou dit nieuw testament te verwachten zijn (Jes. 40). Maar kwam het nieuwe testament daadwerkelijk op dat moment? De Israëlieten werden geconfronteerd met een probleem. Enerzijds werd het verbond / testament hersteld, maar anderzijds was het nog niet alles wat beloofd werd. Waar was de verschijning van Gods heerlijkheid en aanwezigheid in de wolk bij de toewijding van de tweede tempel? Net vóór de verwoesting van Jeruzalem door Nebukadnezar had Ezechiël Gods heerlijkheid van de oude tempel zien wegtrekken (Ezech. 10:18-19; 11:22-23). De Here had beloofd dat zijn heerlijkheid bij de nieuwe tempel van het nieuwe testament zou terugkomen (Ezech. 43:1-5). Dat was niet gebeurd. En waar was de ark van het verbond? En waarom was de tweede tempel niet naar de grote afmetingen van Ezechiëls visioen (Ezech. 40-48)? Waar was de Messias? De Israëlieten moesten duidelijk nog wachten. De terugkeer was in vele opzichten een teleurstelling. Al zouden velen geneigd zijn geweest om de profetieën van Jesaja 40 en Jeremia 31 (etc.) te beschouwen als *vervuld* in de terugkeer, maken andere profeten duidelijk dat dit niet de bedoeling was. Tegen het eind van de ballingschap werd de profeet Daniël zeer ontzet toen hem geopenbaard werd dat het eeuwig rijk van God met zijn volk niet onmiddellijk na de ballingschap zou komen, maar pas na lange tijd als eerst andere koninkrijken (gesymboliseerd door beesten) het toneel betreden en verlaten hadden (zie Dan. 7-12). Zelfs de laatste profeet van het oude testament merkte op dat de beloften omtrent het nieuwe testament nog niet echt in vervulling gekomen waren. De Here God was nog niet tot zijn tempel teruggekeerd (vandaar het ontbreken van Gods heerlijkheid en de ark). Door middel van Maleachi beloofde de Here nog—in de toekomst—tot zijn tempel te komen ...

⁶ Zie, bijvoorbeeld, het voetnoot van de NBV bij Hebr. 9:15-16, die claimt (op geen enkele grond) dat het Griekse woord *twee* betekenissen heeft, zowel “verbond” als “testament.” Een passage als Ps.Sol. 8:10 (“verbonden met een eed”, *sunthēkas meta horkou*) laat zien dat Joden in deze tijd het juiste woord voor “verbond” konden gebruiken als ze dat wilden.

Mal. 3:1. *Let op, ik zal mijn bode zenden; hij zal de weg voor mij effenen. Opeens zal hij naar zijn tempel komen, de Heer naar wie jullie uitzien, de engel van het verbond naar wie jullie verlangen. Komen zal hij – zegt de HEER van de hemelse machten.*

Hoe moeten wij de periode van de tweede tempel (na de ballingschap) omschrijven? Was het een onvolkomen start met het nieuwe testament, of een tijdelijke voortzetting van de ballingschap? De Israëlieten van toen leefden in ieder geval in grote spanning. Waarschijnlijk zullen zij het beschouwd hebben als een onvolkomen nieuw testament. En toch, als de tijd van de komst van de Messias aanbrak, kwamen de profetieën van het nieuwe tijdperk pas tot werkelijke vervulling. Vandaar dat Jesaja 40 (de stem roepende in de woestijn) pas zijn vervulling krijgt met Johannes de Doper en zijn aankondiging van Jezus (Mk. 1:1-4). Vandaar ook dat Rachel huilende om haar kinderen (Jer. 31:15, oorspronkelijk die kinderen verloren in ballingschap) een nieuwe vervulling krijgt bij de moord op de kinderen te Betlehem (Matt. 2:17-18). Vandaar dat gesproken wordt over de noodzaak om het koninkrijk van God (het herstelde rijk wat neerkomt op het *nieuwe* verbond / testament) *binnen* te gaan – met andere woorden, het was er toen nog niet (bijv. Matt. 5:20; 7:21; 23:13; Jn. 3:5). De geschiedenis van de testamenten kan daarom afgebeeld worden zoals hieronder:

Jezus als erflater: Het nieuwe testament in Jezus' bloed

De Here is in zijn heerlijkheid eindelijk teruggekomen tot zijn volk in de persoon van zijn eniggeboren Zoon, Jezus Christus. De apostel Johannes wijst naar dit aspect van Jezus' vleeswording als hij spreekt van het Woord dat God was (Joh. 1:1), dat vlees is geworden en “getabernakeld” heeft onder de mensen, die zijn heerlijkheid aanschouwd hebben (Joh. 1:14). Jezus zelf kondigde het nieuwe testament in zijn bloed aan toen Hij het heilig Avondmaal onder zijn discipelen instelde bij het laatste Paasmaal. Volgens Lukas 22:20 sprak Jezus specifiek over het nieuwe testament in zijn bloed. Wij hebben boven al gezien hoe Jezus naar het verbondsritueel in Exodus 24 verwees en op de verzoening door zijn bloed voor zonden duidde. De discipelen, die met de Griekse Septuaginta opgroeiden, zullen vertrouwd geraakt zijn met het spreken over het oude verbond in termen van een testament. Jezus, bij het laatste Paasmaal, voegde een nieuwe dimensie hieraan toe, toen Hij sprak van het nieuwe testament in zijn bloed. Het woord “testament” krijgt nu zijn eigenlijke betekenis—Hij zou sterven opdat zij mochten erven!

Jezus als erfgenaam: Paulus' interpretatie van de geschiedenis van het testament

De apostel Paulus wist ook van de traditie dat Christus het nieuwe testament in zijn bloed aangekondigd had bij het laatste paasmaal. Hij citeert Jezus' woorden in 1 Korintiërs 11:25 in verband met de viering van het heilig Avondmaal. In deze passage echter is het niet zijn doel om dit uit te leggen. In 2 Korintiërs 3 kenmerkt Paulus het nieuwe testament door de aanwezigheid van Gods levendmakende Geest die naar Christus wijst. Hij doet dit naar aanleiding van Ezechiël 36:26 waar de vernieuwing van het verbond gekenmerkt wordt door gelovige harten van vlees tegenover de oude harten van steen. Toch is het opmerkelijk dat in de enige passage waar hij wel de geschiedenis van het testament behandelt, namelijk, Galaten 3 en 4, Paulus geen gebruik maakt van de tegenstelling “oud” en “nieuw,” bekend uit zowel de profeten als Jezus zelf. Hij maakt ook geen verbinding tussen het begrip testament en Christus' dood.

In de brief aan de Galaten, temidden van zijn verweer tegen de dwaalleer van de Jудаïsten, legt Paulus uit de relatie tussen Gods testament met Abraham, de rituele wetten van Mozes, Jezus Christus, en de positie van de heidenen voor God. In Galaten 3:15-18 betoogt hij dat Jezus de beloften van het testament gemaakt met Abraham “en zijn zaad” geërfd heeft. Jezus is namelijk zelf dat beloofde “zaad” (enkelvoud) van Abraham. Het land Kanaän en het grote getal van de Israëlieten waren dus niet de complete vervullingen van de beloften. God had toch ook beloofd dat alle naties in Abraham gezegend zouden worden (Gen. 12:3, geciteerd in Gal. 3:8)? Het ritueel systeem van wetten uit de tijd van Mozes was, volgens Paulus, niet gegeven om een nieuwe weg van verlossing aan te duiden, maar om Israël apart en onder de indruk van de noodzaak voor Gods genade te houden, totdat het beloofde “zaad,” Jezus, zou komen. Jezus zou erven. En

door deel te worden van het lichaam van Jezus door middel van het geloof kunnen alle gelovigen, ongeacht hun ras of rang in het leven, Gods beloften erven in Christus (Gal. 3:29).⁷ Het is van belang te beseffen dat het erven van de beloften door Jezus niet de dood van zijn Vader noodzaakt, want Paulus werkt met het model van een erfenis die een vader kan uitreiken op een door hem eerder bepaalde datum (Gal. 4:1-2).

Wij zouden kunnen vragen naar de inhoud van de beloften die Jezus geërfd heeft. Het citaat dat Paulus in Galaten 3:16 naar voren haalt (“en aan uw zaad”) komt voor in een aantal plaatsen in de geschiedenis van Gods omgaan met Abraham. Voorop staat de belofte van het land (Gen. 12:7; 13:15; 24:7), hoewel de belofte om een God voor Abraham en zijn “zaad” te zijn ook vermeld wordt (Gen. 17:7). Jezus, door de lijn van David, heeft een koninkrijk geërfd, dat is, een beloofd land waarover Hij regeren zal. Dit land werd veel meer dan het land Kanaän, dat slechts een symbolische schaduw van het koninkrijk van het heelal werd. Wij zouden ook kunnen zeggen dat Jezus, als het ware, nageslacht van Abraham geërfd heeft, namelijk, diegenen die in Hem geloven.

Het is duidelijk dat deze uitleg in de brief aan de Galaten nogal verschilt met de traditie in de profeten en bij Jezus van de komst van een “nieuw” testament. Hoewel Paulus de betekenis van Christus’ dood niet onbesproken laat in Galaten drie (verg. v.13), koppelt hij dit niet aan het begrip “testament,” zoals Jezus dit doet. Toch zouden wij zo’n koppeling ook niet verwachten. Jezus’ gebruik van het begrip “testament” bij het laatste paasmaal staat in de traditie van het beloofde “nieuwe testament,” en het is juist deze traditie die Paulus in de brief aan de Galaten weglaat.

Wij weten eigenlijk niet hoe Paulus zijn uitleg in de brief aan de Galaten gerelateerd zou hebben aan de traditie van het beloofde “nieuwe testament” en zijn verbinding met Christus’ dood en het heilig Avondmaal. Het lijkt waarschijnlijk dat Paulus Gods testament met het volk via Mozes in Exodus 24, hoewel gerelateerd aan en bouwend op het testament met Abraham, als een apart geval beschouwde, een geval dat hij koos niet te betrekken bij zijn betoog. Aangezien het “nieuwe testament” ingewijd door Jezus’ bloed direct verbonden staat met het testament bemiddeld door Mozes, is dit niet relevant in de context van zijn betoog over het testament met Abraham.

Twee manieren om naar het testament te kijken	
Paulus’ brief aan de Galaten	De profeten, Jezus en de brief aan de Hebreëen
<i>Erflater:</i> God <i>Erfgenaam:</i> Jezus (“het zaad”) <i>Erfenis:</i> koninkrijk van hemel en aarde (veel nageslacht) <i>Wijze van erving:</i> op een bepaalde datum (In deze kijk is er geen tegenstelling tussen oud en nieuw, maar altijd slechts één testament geweest, zie Gal. 3. De gelovigen erven mee met Jezus door dat zij in het geloof met Hem geïdentificeerd worden)	<i>Erflater:</i> Jezus <i>Erfgenamen:</i> de gelovigen <i>Erfenis:</i> eeuwig leven in de heerlijkheid (vergeving etc.) <i>Wijze van erving:</i> door de dood van de erflater (In deze kijk is dit het nieuwe testament waarvan het oude een voorschaduw was, zie Luk. 22:20; 1 Kor. 11:23-26; 2 Kor. 3)

⁷ Voor een meer gedetailleerde analyse van Paulus’ betoog in Gal. 3 zie *An Argumentation Analysis of Gal. 3*. Voor een overzicht van de aard van de dwaalleer van de Judaïsten zie *Joden, Judaïsten, en Paulus*. Deze artikelen kunnen geraadpleegd worden op de site: <http://anderson.modelcrafts.eu/artikelen>

Alweer Jezus als erflater: De geschiedenis van de testamenten in de brief aan de Hebreëën

De brief aan de Hebreëën, anders dan Paulus' brief aan de Galaten, spreekt expliciet van het contrast tussen het oude en het nieuwe testament. Het oude testament wordt beschouwd als een schaduw of kopie van het nieuwe testament (Hebr. 8:4-5; 9:23-24). Net zoals een schaduw vaag de vorm van een echte persoon aangeeft, zo is de relatie tussen de dingen van het oude ten opzichte van het nieuwe testament. De tabernakel was, bijvoorbeeld, slechts een kopie en schaduw van de ware tempel in de hemel. De beloften van het oude zijn schaduwen van de beloften van het nieuwe (Hebr. 8:6). Op deze manier kan de brief de belofte van rituele reiniging door het bloed van dieren in contrast zetten met de reiniging van het geweten door het bloed van Christus (Hebr. 9:13-14). Jezus' offer van zichzelf aan het kruis is daarom datgene dat de ware verlossing voor overtredingen verschaft, inbegrepen de overtredingen geschied ten tijde van het oude testament (9:15). Gelovigen erven de beloften van Jezus, die stierf om dit nieuwe testament geldig te maken (9:16-17). De dood van de offerdieren onder het oude testament waren daarom kopieën en symbolen van de dood van Christus (9:18 vv.).

De vergelijking van het oude en nieuwe testament in deze brief laat de superioriteit van het nieuwe testament in Jezus zien. De zwakheid van het oude testament wordt geïllustreerd door het feit dat twee keer het hele testament in principe geschorst of opgeheven moest worden wegens ongeloof en hardheid van hart. De eerste keer was de 40 jarige schorsing in de woestijn,⁸ de tweede keer was de opheffing van de ballingschap.⁹

In hoofdstuk acht wordt de profeet Jeremia aangehaald, die geprofeteerd had over de komst van een nieuw testament. Hij geeft ook aan wat de verschillen tussen het oude en nieuwe testament zijn. Het nieuwe testament, volgens Jeremia, betekent onder meer een inhoudelijke verandering in de harten van mensen. Zij zullen de Here werkelijk kennen en zijn wetten volgen. Deze belofte van een innerlijke vernieuwing bij het nieuwe verbond / testament werd ook in Jesaja 44:1-4 gegeven en verbonden met het werk van Gods Geest. Het is echter opvallend dat de brief aan de Hebreëën andere verschillen benadrukt dan Jeremia. Jeremia spreekt in termen van geestelijke vernieuwing in de harten van mensen (ieder zal bij het nieuwe testament van harte geloven). De brief aan de Hebreëën gaat er echter van uit dat de mogelijkheid in het nieuwe testament nog steeds bestaat dat iemand zijn hart verhardt (3:13). Enerzijds moeten wij deze beloofde geestelijke vernieuwing van mensen als deel van het nieuwe testament niet verloochenen. Anderzijds moeten wij beseffen dat het verschil en het betere van het nieuwe testament eerder in de hemelse tempel (tegenover de aardse tempel) en voornamelijk in haar hogepriester, Jezus Christus, liggen. Jezus verricht een eeuwige priesterdienst die in alle opzichten beter is. Hij verschaft een echte verzoening met God de Vader. Daaruit krijgt de nieuwtestamentische kerk haar eeuwig en onverbreekelijk karakter. Dit heeft dan ook te maken met het feit dat de nieuwtestamentische kerken plaatselijke kerken zijn, die in verbinding staan met de vaste en volmaakte tempel in de hemel. De gemeenschap rond de tempel kan nooit meer aangetast worden door ongeloof. Mensen die bij de hemelse tempel komen (in geloof door hun gebeden en verzoek om vergeving) zijn allen hartelijke gelovigen.¹⁰ Een plaatselijke kerk, die tot ongeloof overgaat, wordt op den duur (bij

⁸ Zie verder mijn stencil *Het geestelijk welzijn van de generatie die stierf in de woestijn* te raadplegen op ...

<http://anderson.modelcrafts.eu/artikelen>

⁹ In Jer. 3:1-10 wordt de opschorting van het verbond tussen God en zijn volk vergeleken met een echtscheidingsprocedure. In Jer. 2:9 kondigt de Here God een rechtszaak aan tegen zijn "vrouw" Juda. God brengt bewijs van overspel (d.w.z. afgoderij) naar voren en dan haalt Hij de wet van Deut. 24:1-4 aan (Jer. 3:1). Juda wordt hiermee bedreigd met echtscheiding. Zij heeft de resultaten al gezien toen God haar zuster Israël wegzond met een scheidbrief in ballingschap (Jer. 3:8; verg. Hos. 1-2). Naar deze echtscheiding wordt ook verwezen in Jes. 50:1.

¹⁰ In Gereformeerde kringen zijn twee verschillende verklaringen van het absolute karakter van deze belofte gangbaar. De traditionele verklaring is om deze belofte te verbinden met de uitverkorenen. Terecht hebben prof. J. Ridderbos en prof. K. Schilder deze verklaring bekritiseerd omdat dit ook waar was in het oude testament (d.w.z. dat alle uitverkorenen de Here kennen). Wij hebben hier te maken met een *verschil* tussen Oud en Nieuw Testament. Zij menen dat deze belofte voor Gods kerk in het nieuwe testament in principe vervuld is bij de komst van Christus, maar pas een volmaakte vervulling krijgt bij Christus' wederkomst. Het probleem, zoals ik dat zie, is dat beide verklaringen de leer van de goddelijke uitverkiezing inlezen in Jer. 31. Wanneer de tekst op deze manier gelezen wordt, moet het betekenen dat er geen mogelijkheid is dat enig individu in het nieuwe testament de Here niet echt zou kennen. Het mag duidelijk zijn dat de brief aan de Hebreëën dit citaat uit Jer. 31 niet zo interpreteert, want dat zou de waarschuwingen tegen het afvallen van het geloof (Hebr. 6, 10 en 12) ongeldig maken. Het punt van deze brief is dat wij in het *nieuwe* testament een realiteit hebben, waar er voorheen slechts een schaduw was die naar die realiteit verwees. De brief zelf verschaft ons niet met een directe toepassing van Jer. 31:34 (= Hebr. 8:11-12). In de context van deze brief en de betreffende profetie is het echter duidelijk dat het punt is dat het *nieuwe* testament nooit afgebroken zal worden, zoals met het oude testament moest gebeuren door middel van de ballingschap. De aanleiding voor het afbreken was een algeheel wijdverspreid ongeloof en de aanbidding van andere goden. Later in deze brief wordt de nieuwtestamentische kerk gekarakteriseerd als een vergadering van eerstgeborenen (d.w.z. priesters) die staan bij het hemels Jeruzalem om God te aanbidden. De aanbidding rond het hemels Jeruzalem zal *nooit* bezoedeld worden met ongeloof of afgoderij. Terwijl het mogelijk is dat kerkelijke tucht toegepast moet worden op individuen en zelfs dat plaatselijke kerken afgesneden worden door Jezus' weigering hen te erkennen, bedreigt deze maatregelen het

gebrek aan oprecht berouw) niet meer door Jezus erkend (zie Openb. 2:5; 3:16).¹¹ Maar ware kerken van Christus zullen er altijd zijn door het werk van Gods Geest in de harten van mensen.

Parallel aan deze verschillen is de uitspraak dat het nieuwe testament op betere beloften berust (Hebr. 8:6). In Hebr. 9:5 wordt de belofte van het nieuwe testament gekarakteriseerd als een “eeuwige erfenis.” Daarmee wordt de belofte van het aardse land Kanaän (verg. 11:8-9) in contrast gezet met dat van de nieuwe hemel en aarde. Net zoals de aardse tempel een voorafschaduwung van de hemelse tempel was, zo was de belofte van het aardse Kanaän een voorafschaduwung van de beloofde nieuwe aarde en hemel in de heerlijkheid (verg. 11:14-16). De volle rijkdom van het nieuwe testament moet dus nog komen.

De volkomenheden van het nieuwe testament zijn, volgens Hebr. 9, niet zozeer te vinden in de gelovige zelf, maar in de nieuwe tempel en zijn nieuwe hogepriester.

- Christus blijft voor eeuwig priester (geen opvolging meer)
- De hemelse tempel is door God zelf gemaakt.
- Christus is altijd in Gods aanwezigheid (de levitische hogepriester kwam eenmaal per jaar)
- Christus offerde zijn eigen bloed, niet dat van dieren.
- Christus' offer is eenmalig en behoeft geen herhaling.
- Christus' bloed maakt de allerheiligste kamer vrij toegankelijk voor ons (wat eerder niet het geval was).

De gelovigen zijn nu veel meer bepaald bij Gods verlossingswerk. De straffen op verbondsbreuk zijn daarom strenger (Hebr. 10:29). Maar dezelfde rechtvaardige wet wordt gehanteerd.

De belofte van de komst van Gods Geest

Een ander belangrijk aspect van het verschil tussen het oude en nieuwe testament is de belofte over de uitstorting van Gods Geest zoals die te vinden is in, bijvoorbeeld, Ezechiël (36:26-27), Jesaja (44:1-4) en Joël (2:28-29). Het is daarom van belang dat wij goed begrijpen wat de belofte van de Geest bij het nieuwe testament inhoudt. De belofte van de komst van Gods Geest was een wezenlijk aspect bij de profetie van een nieuw testament. Deze belofte kan echter niet zomaar wijzen naar het vernieuwend werk van de Geest in het hart, want ook in de tijd van het oude testament was de Geest werkzaam om de harten van gelovigen, zoals Abraham, te vernieuwen. Onder het oude testament werd dit werk van de Geest met andere uitdrukkingen omschreven en niet specifiek als werk van de Geest aangeduid, bijvoorbeeld als Gods werk in het besnijden van de harten van mensen (verg. Deut. 30:6), een werk dat Paulus expliciet aanduidt als een werk van de Geest (Rom. 2:29). Als wij dit beseffen, zien wij dat de uitstorting van Gods Geest niet kan betekenen dat die Geest eerder niet bij Gods volk aanwezig was. Wél is beloofd dat het nieuwe testament een tijd van geestelijke vernieuwing zou zijn waar men opnieuw, in tegenstelling tot het zondig volk dat in ballingschap gezonden werd, op de Here zou vertrouwen en zijn wet volgen (Jes. 44:1-4; Ezech. 36:26-27). In Joël 2:28-29 wordt daarnaast beloofd dat Gods Geest op alle vlees zou komen, met andere woorden, dat het evangelie ingang zou vinden in de harten niet alleen van Joden naar het vlees, maar ook bij mensen van alle naties. Deze nieuwe uitbreiding van de werksfeer van Gods Geest zou gekarakteriseerd worden door bijzondere gaven zoals profetie. Een ander facet van de beloofde uitstorting had bijzondere betrekking op het functioneren van de apostelen. In zijn rede bij het laatste paasmaal beloofde Jezus dat Hij hun de Trooster zou zenden, die, onder meer, bij hen alles te binnen zou brengen wat Jezus ooit gezegd had (Joh. 14:26). De Geest zou hen bijstaan in hun taak om ooggetuigen van Jezus te zijn (Joh. 15:26-27), hen direct sturen en voorzien van de nodige informatie over de toekomst (Joh. 16:13). Het werk van de Geest onder de mensen in het nieuwe testament, na de uitstorting, heeft ook bijzonder te maken met het verbinden van gelovigen aan Jezus Christus. Hier is van belang dat wij het verschil tussen het geloof ten tijde van het oude testament en het geloof na de bijzondere zending van de Geest op Pinksteren inzien.

Vóór Pinksteren was de aard van het geloof te kenmerken als vertrouwen op God en op zijn Woord. Dat hield natuurlijk ook in het vertrouwen op de belofte van de Messias. Maar uit de evangeliën (zie in het bijzonder Joh. 14–16) leren wij dat de discipelen, vóór Pinksteren, nooit goed begrepen hebben wat de

leven van de nieuwtestamentische kerken niet. Zij ontvangen hun kracht en voeding vanuit een onaantastbare hemelse tempel met zijn volkomen hogepriester. Over het conflict in Nederland uit de jaren '30 en '40 van de twintigste eeuw omtrent het verbond, in het bijzonder de vraag of het verbond gezien moet worden vanuit de leer van uitverkiezing, zie J. Kamphuis, *Een Eeuwig Verbond* (Haarlem: Vijlbrief, 1984).

¹¹ Zie verder *Christ's Church and our Calling* at <http://anderson.modelcrafts.eu/articles>

persoon en het werk van Jezus Christus inhielden. Zij werden terneer geslagen door de kruisiging van Jezus. En ook na de opstanding geven zij geen blijk van begrip voor het doel van de kruisiging en opstanding. Pas bij het krijgen van de Geest op de pinksterdag wordt dit hen bijgebracht en valt het muntje, als het ware. Jezus had hen beloofd dat de Geest hen alles zou leren en te binnen brengen wat Hij gezegd had (Joh. 14:26). De komst van de Geest zou ook betekenen dat de Vader en de Zoon in hun harten zouden wonen. De inwoning van de Vader en Zoon in het hart is dus iets dat alleen hoort bij het ware geloof na Pinksteren. Na Pinksteren is deze inwoning zelfs een *kenmerk* van het ware geloof. Paulus zegt in 2 Korintiërs 13:5.

Onderzoek bij uzelf of u vast op God vertrouwt, stel uzelf op de proef. U weet toch van uzelf dat Jezus Christus in u is? Als dat niet zo is, dan hebt u de proef niet doorstaan.

Als wij niet kunnen zeggen dat Jezus in ons is, zijn wij niet in het geloof! Het ware geloof na Pinksteren is een geloof dat verstaat wie Jezus werkelijk is en wat de betekenis van zijn kruisiging en opstanding is. Dit nieuw vertrouwen op de persoon en het werk van Christus is direct te danken aan de bijzondere zending van de Geest door Jezus Christus op de bewuste pinksterdag.

Er is ook een ander aspect van het werk van de Geest in het nieuwe testament dat van belang is. In de profetieën wordt ook aangegeven dat de Geest op een bijzondere manier zou komen op de Messias zelf (Jes. 61:1). Jezus werd hierdoor niet bekeerd, maar bekwaam gemaakt voor zijn ambtswerk. Dit is uiteraard geschied bij Jezus' doop (verg. Luk. 3:21-22; 4:1, 16-21). Het is dezelfde Geest die de Here Jezus belooft aan zijn discipelen te zenden als "Trooster" (Joh. 14-16)—alweer, niet om de discipelen te bekeren, maar om hen bekwaam te maken voor hun apostelambt (zie boven). Wanneer Jezus zijn Geest uitstort op de pinksterdag is dit zowel een vervulling van zijn belofte aan de discipelen, als, in breder zin, een vervulling van de profetie van Joël, dat Gods Geest op alle vlees uitgestort zou worden. De bijzondere gaven van de Geest worden in de eerste plaats aan de apostelen uitgestort, die op die dag in verschillende talen spreken.¹² Maar zij krijgen ook daarmee de bekwaamheid om deze gaven mee te delen aan anderen die tot geloof komen (ook een werk van de Geest). De overdracht van de bijzondere gaven van de Geest vindt plaats door de apostolische handoplegging (zie Hand. 2:38; 8:14-19; 19:6). Door middel van de verspreiding van deze bijzondere gaven van de Geest laat de Here God aan de nieuwe kerk duidelijk merken dat zijn evangelie van verlossing in Jezus Christus daadwerkelijk voor alle volken bestemd is (zie Hand. 10:44-48; 11:15-17).¹³

Tot slot, laten wij de rijkdom van het nieuwe testament opnieuw leren waarderen. Dan zullen wij niet zo geneigd zijn om de inwoning van de Vader en de Zoon in onze harten door de Geest voor vanzelfsprekend te nemen. Dan zal de bijzondere naam van Jezus, Immanuël (God-met-ons), veel voor ons mogen betekenen. De rijkdom van een geloof in Jezus Christus, die de dood voor ons overwonnen heeft, laat Gods vaderlijke liefde en barmhartigheid zien op een manier die in het oude testament niet mogelijk was. Bij het besef van deze rijkdom hoort dan ook een passende mate van dankbaarheid!

¹² Het woord "apostelen" moet bij Lucas in ruime zin opgevat worden. Hij gebruikt deze aanduiding niet alleen voor de 12 die Jezus boven anderen uitgekozen had, maar ook voor de 70 die hij "uitgezonden" (de letterlijke betekenis van "apostel") had. In Luk. 6:13 lezen wij van de kiezing van de 12, die apostelen (= "uitgezonden") genoemd werden. In Luk. 9:1 vv. worden zij daadwerkelijk uitgezonden. In Luk. 10:1 zend hij "70 anderen" uit. Bedoeld hier zijn 70 andere "uitgezonden" oftewel "apostelen." Deze manier van spreken zien wij ook elders in het evangelie. In Luk. 24:9-10 vertellen de vrouwen de opstandingsgeschiedenis aan de 11 en de "anderen," d.w.z. de andere apostelen. Als wij op het vervolg letten (zie Luk. 24:33, 48-9) merken wij dat het aan deze brede groep apostelen is dat Jezus het zendingsbevel geeft. Deze brede groep van ruim 82 apostelen moeten wachten op de zending van de Heilige Geest (verg. Hand. 1:12). Men zie ook 1 Kor. 15:5, 7 en Hand. 14:4, 14. Voor verdere leesmateriaal hierover zie J. van Bruggen, *Ambten in de Apostolische Kerk: Een Exegetisch Mozaïek* (Kampen: J. H. Kok, 1984) 9-64.

¹³ Zie verder *Acts 2:38-39: The message of the first preaching of the new covenant in Christ's blood* en ook *The laws for uncleanness in the Pentateuch and NT baptism* (sectie 2.4) te vinden op: